

اسپ بهر خانه بود در سپاه
 از سپه خویش چه رانی سخن
 صبح بقیقه چو بخیزم ز پاسه
 گزاشم تیغ که خون تو ام
 لیک از آن تیغ نرا نم های
 چون پدر من ز جهان رخت بر
 هم تو بدانی که نه آن کار است
 تحت رها کن که سزای تو نیست
 گر کمر کینه کنی استوار
 در بهدار کشد این گفتگوی
 لیک بشرطی که درین راه من
 کرد و او را رشته کش سلک در
 پیش سیر آمد و بوسید خاک
 چونکه نبودش ز گزارش گزیر
 شاه که آن سلسله پر گره
 کرد پرازد چین سبز پروز کین

پیل بحسب شاه که نزار و نگاه
 حمله پیلان مرا یاد کن
 خاک بلرزد چو بکنیم ز جاے
 تا تو ندانی که زبون تو ام
 که تو بریدن نتوانم های
 در بامانت بوکاری سپرد
 دشمن تست آنکه درین یار است
 تا منم این پایه باپی تو نیست
 پیش تو پیش از تو در آیم بکار
 نیز نتابم ز وفای تو روی
 جاس پدر گیرم و تو جاس من
 تا کند از در صدف ^{بهر} بحر پر
 لب سخن آید ز دل اندیشه ناک
 ستر سخن باز کشاد از ضمیر
 دید سلسل چو شکنج زره
 بلکه در اینخت بهم روم دین

باز پناہ سخن ز پیر سوے پدر کا سپہ مرا

پیل بندست والے کہ بہ پیچد لعناں

داو جوابے ادب آئینتہ	لعبتی ہاے عجب آئینتہ
کاسے بر خم چشم جفا کردہ بان	دیدہ امسرتو برویم سنان
چند زنی لاف ز پیلان مست	کا پنجہ ترا ہست مرا نیز ہست
پیل ترا پنجہ و مارا صدست	واسپ تو دانی کہ بڑوں از حدت
در نبود پیل چو تو سن بود	پیل تو در سلسلہ من بود
ز اسپ تو اوں پیل گرفتن بیسے	لیک ز پیل اسپ نگیرد کسے
گر ہمہ عمر اسپ بود زیر شاہ	حاجت پلش نبود ہیج گاہ
در بودش پیل دے زیر راں	حاجت اسپش بود اندر زماں
اسپ چو در راہ نباشد دلیل	شاہ پیادہ است با بلا می پیل
گر نبود پیل تو اوں ملک داشت	در نبود اسپ بایہ گذاشت
پیل ترا اسپ مراد ر خورست	زانکہ ز پیل اسپ بیسے بہترست
بیں کہ بشطرنج ہم استا و کا	پیل کم از اسپ نند در شمار
کم مزن اسپان مرا کزنشان	پیل شکارند سواران شان
پیل تنانی کہ دریں لشکرند	نے کم از اوں پیل خصومت گرند

گرچه که پیلان تو کوه آمدند
 شیر بزم چو بر آیم و سپهر
 با همه این قوت و جوش سپاه
 با تو برابر نشوم در مصاف
 قصه شود در دهن مردوزن
 تیغ که سهراب برستم کشید
 گر گهر صلم پذیرد لطف نام
 و در سر کعبه فرازی سنان
 گرچه که از گردش دور سپهر
 در همه آتش زنی از چارسو
 تیر تو گر خواست بجایم حنلید
 چشم تو ام تیر برابر مکش
 تیغ کشم سوے تو ام خون کشد
 گر بگه تاج سستان تو ام
 در هوس تاج ترا در سرست
 در چه تویی در خورتاج و گیس
 چوں سرم از بخت سراوار گشت
 کوه تنانم هم پیل افکنند
 شیر بود همسر که بر آید ز شیر
 نیمم اندر پی آزار شاه
 در چه بدوزم بساں کوه قاف
 کین سپر با پدر خویشتن
 هیچ شنیدی که ز گیتی چه دید
 حلقه بگو شمع بر ضاے تمام
 باز کشم تا بتوانم عسناں
 تا فتنه بر سر من هم چو مهر
 روے نایم ز تو از هیچ رُے
 من بکشم تا بتوانم کشید
 خون تو ام تیغ جفا بر مکش
 بر سر خود تیغ کسی چوں کشد
 عیب کن گوهر کان تو ام
 من گهرم تاج بمن در خورست
 ملک بمن میدهد انگشتریں
 تاج تو بر تارک من باز گشت

بہر تو شد ساختہ چہر شہی
 تخت جہاں بہر تو برپاے کرد
 کرسی زر بہر تو کردند ساز
 خواست یکے خواستہ لیکن نیافت
 محنت دریا ہمسہ غواص برد
 رفت یکے در طلب لعل سنگ
 داں دگرے را کہ غم آں نہ بود
 کوشش ہووہ ز غایت برد
 گفتن چہرے کہ درو مغربیت
 در نظر من کہ فلک سر ہند
 این تن من نیست کہ بر تخت توست
 ماہ فلک غرہ نماے من ست
 تیز ہمیں در رخ نور نسیم
 طلعت من ہین و بو حشت کوثر
 در بقیں در دل تو این ہو است
 تاج ز من می طلبی چرخ ساسے
 داوین بر تو تسلل للہی
 نیک بر آں تخت مرا جاے کرد
 پاسے منس نسبت بگو ہر طراز
 دانکہ منی خواست بر او خود نیافت
 شاہ گہر بر کمر خاص برد
 ریزہ شگیش نیاید جنگ
 لعل چناں یافت کہ در کاں نہ بود
 کوش آب ست بہاون دروں
 نے ز نو کز پہچ کسے نغز نیست
 جز تو کرا ز ہسہ کہ افسر ہند
 عکس تو در آئینہ بخت لست
 روت مہ پر تو راے من ست
 کا ختر بخت ست بہ پیشانیم
 مہر خود در روشنی من مپوش
 بندہ فرما نم و فرماں تراست
 بر سرم آتا کشتت زیر پاسے

لے لے اگر تاج از من می طلبی مانند آسمان بر سرم آد یعنی نزدیک بیایا مہر بوز، تا آن تلج را زیر پائیت کشم ۱۱

باز پیغام پدر جانبِ فرزندِ عزیز

ماجرای که زخوں بود دلش را بمیان

مرد نیوشنده از اں امرِ سَپت	باز شد کرد حکایتِ درست
شاه سخن را دگر از سر گرفت	نکتہ با زرم تری در گرفت
کای ز نسب گشته سزای سرِ پد	در سپرے ہچو پدر بے نظیر
چشم منے ہیج غبارے میار	چشم نشاید کہ بود پر غبار
در چہ غبارست ز کار تو ام	سر مہ چشمست غبار تو ام
کیں نکم لیک بتکین کس م	مہر ہا گر کسند م کیں کس م
تا تو ندانی کہ دریں جست و جو	از پے ملکست مرا گفتگو
گر چہ تو انم ز تو این پایہ برد	از تو ستانم کہ خواہم سپرد
لیکنم این راہ نمونی بملک	از پے آنست کہ چونی بملک
مشکر کہ شد زندہ در ایام تو	من ز تو و نام من از نام تو
باشش بکام کہ بکام تو ام	زندہ و نا زندہ بکام تو ام
من بو ام زندہ تو زئی بر سال	تا ز تو من نیس ز بوم زندہ حال
زندگی از مرگ ندارد گزیر	لیکن خوش می زئی و ہرگز نمیر
خواہمت از جاں کہ پناہے مرا	گر تو بخواہی دشخواہی مرا

منت بخواہم تو نخواہی اگر
 من خود آمدہ پہلو سے تو
 جز ہمتا سے تو سودا م نیست
 قاصد تو گر کند اینجا گذر
 در ز تو ام حاجے آید بہ پیش
 پیک تو گر نامہ رساند بن
 گرد ہمدت کہ بر آید بہا
 تیغ کشی تیغ تو جاں بخشدم
 در نی تیر تو بسویم جب
 گرچہ کہ سلطان جب نام ہلک
 یک چو دورم ز تو لے نیکبخت
 بخت من اپا یہ بر افلاک سود
 تاج خود ار پر در کنوں کسب
 در شدہ در چشم کساں از نور
 مردمک دیدہ غیرے شوی
 دیدہ کہ نا دیدہ دیدارست
 نیست بنزدیک من از پیش دم
 ورت بخواہیم چہ خواہم دگر
 کار زرد آورد مرا سو سے تو
 بہتر از میں ہیچ منت نام نیست
 در رہش از دیدہ فشانم گھر
 شامش از مرتبہ بر چشم خویش
 ورودش سازم و تعویذ تن
 سر مہ کنم از پٹے چشم سیاہ
 ز آئینہ بخت نشان بخشدم
 ہر گز ہش تازہ فتوح سم و ہ
 تاج دہ دتخت تانم ہلک
 نے خوشم از تاج و نہ شادم ز تخت
 با تو چو یکدم نہ نشینم چہ سود
 با تو چو ہمسر نشوم چوں کسب
 دیدہ من ماندہ ز روسے تو دو
 طرفہ کہ از دیدہ من در روی
 دیدہ و نا دیدہ گرفتارست
 بیشتر از دوری تو، سیچ غم

دل کہ نبرد یک تو مجنوں بود
 دور ز تو دور ز تو چوں بود
 شربت دوری نتوانم چشید
 درو حسب دانی نتوانم کشید
 ہجر تو لبگافت دلم نرم نرم
 در رو دو پیوند کن از خون گرم
 اے مدد جاں شدہ حاصل ز تو
 می شودم دل کہ بگر بکشم
 گرچہ جگر ہست بہر گوشہ
 خود ز پئے دیدہ مردم پرست
 لیک ازین خزن تو اں حلہ دوست
 سکے چوزد در دل من کعباد
 بہر خدا صورت خویشم نامے
 نقش چو پر زد ورق سادہ را
 آمد و آور و پذیراے راز
 شاہ چو پولاد پدر نرم دید
 گوہر دل را بوف آب داد
 گفت بتدبیر پسندیدہ زود
 باز جواب لے کہ پسندیدہ بود

باز از شاہ جہاں پانچ پیمانہ پد
 شربت آب حیات از پئے سوز جہاں

کاے شہ مشرق شدہ چوں آفتاب
 من کہ گل رستہ ز بلخ توام
 شاہ نزام شدہ بر ہنگناں
 گر ہمہ بر ماہ رسد اسرم
 من کہ ز دروازہ تسلیم ہند
 سد سکندر ز وہ ام از سپاہ
 تا بحد شاہ زبالا اسیال
 زو تو چو خورشید ز مشرق برے
 شو تو سوے کامروا انگیز خوش
 خیر تو از قلعہ سین جوے گنج
 عبرت از معبر دریا تو جوے
 زا بروے خود کن لوح اشارت بہر
 ارمن ہند ست ترا زیر دست
 رو تو در آن قلعہ بکن پل بند
 از تو ز ہند و شدن پل و مال
 وز تو جہاں تا حد مغرب بتاب
 پر توے از نور سپر غ توام
 کز رہن فرمان تو تا بجم عنان
 ہم بہ پتہ پاسے تو باشد سرم
 لشکرے راستہ ام تا بہ بند
 فتنہ بہا جو ج محفل را تبہا
 من چو بوم پیش نیاید زیاں
 من بسم اسکندر مغرب کشاے
 من کم اقصاے عراقین بخش
 من ز در روم شوم سیم سنج
 من دہم از تیغ بحرین شوے
 من سر خاقان سنگنم بر زمین
 کار من بالاست زمین در شکست
 اسپ بخواہم من ازین سو فکند
 وز قبل من بغل قسیل و قال

۱۴ قلعہ سین نام قلعہ کہ در ولایت ہند ست ہندوی اورا تا بہ گرہ گویند ۱۲
 ۱۵ خراج کہ غالبے از مغلوبے ہر سال بستاند یعنی محصول از گزہ گاہ دریا طلب کن ۱۲
 ۱۶ یعنی من آب شست و شوے تیغ در بحرین افکنم ۱۲

تاج ز تو سر ز من اسرا ختن
 علاج ز تو تحت ز من سا ختن
 تا تو بشرق بوئی و من بغرب
 حرب خورد هر که در آید بحرب
 در بلاقات ره و رای تست
 افسر من خدمتی پائے تست
 نیست مرا آل محل و آل شکوه
 کز سر خود سایه نشاغم بکوه
 در فکند رای تو بر بنده تاب
 ذرّه شوم پیش چنان آفتاب
 شاه بر تریب صوابے که بود
 چون برضا گفتم جوابے که بود
 داد بحاجب سلب زر نگار
 بانفته کبیر بر در شاہوار
 بس که گراں شد سلب زر کشید
 حاجب ازاں بار چو ابرو خمید
 خرم و خنداں چو گل از بارگاہ
 سوی گلستان دگر بست راه
 رفت و نمودار خود آنخب نمود
 هر چه ز در یافت بد ری نمود
 عالمی صلح که در نام نہ برد
 شمشہ شمشہ ہمہ شہ را سپرد
 بادشہ شرق چو این مژده یافت
 نصیر الدین
 کردن شاطمی و راست گراں
 روشن چو خورشید ز مشرق بتافت
 باز طلب کرد بستر ہماے
 محلے آراست کراں تا کراں
 گیسوے چنگ و قح آب رنگ
 خون خردس از بطم خاب را
 داشت اصول طرب قبل و قال
 دور بے داد و تسلسل بچنگ
 رنمین خون صراحی حلال

خازن شہ آمد و در باز کرد
 گشت جهان معدن در معدن
 ہر کہ در اں بزم طرب ساز گشت
 بسکہ ز زر گشت زمین نا پدید
 شاہ چو از خون قح گشت خوش
 خواست دلش تا بخوشی جامے
 کرد اشارت کہ در آمد بہ پیش
 ز اں گل نور ستہ دل تابور
 بر رخ آن گل سے احمر کشید
 دیدہ ہر اں نور پسندیدہ داشت
 زیور انسر بکلاہ او سنگد
 گر چہ دلش مہر بکاوس داد
 بادہ ہی داشت بر آتش کہ خیز
 لیک سر بر سری و تاج کے
 چوں اثر شوق ز غایت گشت
 روسے بکاوس کے آورد و گفت
 داؤن افسر ز سر آغاز کرد
 کرد زمین باز بصامت سخن
 دامن پر گوہر و زر باز گشت
 ہر کہ زمین بست نشانش ندید
 دل بجز گوشہ شدش مہر کش
 نوش کند بر رخ کاوس و کے
 خاک بسوسید بر آئین خویش
 شد ز گل تازہ و تر تازہ تر
 لیک بوی گل دیگر کشید
 دل بدگر مردگ دیدہ داشت
 قرعہ خورشید بہاہ او سنگد
 ہم ز دلش دور نشد کیتباد
 قصہ غیبت بجزورشش بریز
 دست بدمانش ہی زد کہ ہے
 کفہ دانش ز کفایت گشت
 تا شود اں ماہ بجزورشید حفت

سو سے برادر شود آراستہ
 با سپہ و کواکب و خواستہ
 جست بسے ہدیہ بقیمت گراں
 دیدہ فروز ہمہ قیمت گراں
 بے عدد از رشتہ دوری
 دوختہ زان رشتہ لب جوہری
 سلک گرا ز گم شب چراغ
 ہر گہرے مملکتی را سراغ
 لعل کہ بودہ است غایت بڑوں
 جامہ ہندی کہ ندانست نام
 ماندہ بہر چمپیدہ بناخن نہاں
 کز تنگی تن نبیاید تمام
 باز کشائیش پوشد ہماں
 عود بحسب راز و قہر نسل من
 خرمنے از نافہ مشک ختن
 عنبر و کافور معنبر سرشت
 صندل خالص درخت بہشت
 ساختم ہند بسے تیغ تیز
 تیر ترا از آب گہ آب خمیز
 سر فلک برودہ بسے زندہ پیل
 کوہ گراں را بقیامت دلیل
 ہدیہ چو آراستہ شد بے شمار
 چار طرف گشت طائف بکار
 داد بشہزادہ و کردش رواں
 ساختہ با کواکب خسرواں
 و آنچه سخن بود ز اسرار ملک
 کن کن از ضابطہ کار ملک
 چوں دگرے محرم آں سر نبود
 محرم سر دید فرو خواند زود
 تابا ہانت بودش در ضمیر
 باز رساند با ہانت پذیر
 راز کہ دانند کہ چہ بد در نہفت
 ظاہرش از باطن آشفتہ گفت

کاسے غم تو کردہ بحب انم اثر
 جاے تو در چشم تو در جاے نہ
 ناشدی از چشم من لے آفتاب
 خواب من از دیدہ من آب برو
 این منم و نقش تو در آب چشم
 گرچہ نہ چشم برخت روشن ست
 گرچہ پرستیدن صورت خطاست
 لے بصر دیدہ و جان پدر
 صبر من از دوری تو رفت دور
 من کہ صبوری نتوانم ز تو
 می نکنند سوز من اندر تو کار
 آمدنم نہ از پیے این کار بود
 این قدم عرصہ دریں ملک است
 لیکنم از بس کہ بتو دل کشید
 ہجر بس ست آنچه کہ بد پیش ازین
 تشنہ دیدار توام روز و شب
 از تو نشاید کہ بدیں سان روم
 تو ز من و حالت من بے خبر
 بیچ سوے مرد میت راسے نہ
 دیدہ خود پیش ندیدم بخواب
 آب من این دیدہ بخواب برو
 عکس خیالت شدہ متاب چشم
 صورتت آخر خیال من ست
 صورت تو گر پرستم رواست
 زان دگر کس نہ از آن پدر
 مرحتے کن کہ بہانم صبور
 داسے کہ محروم بمیانم ز تو
 باش کہ تا در رسد آن روزگار
 کافر و استیلم تو انم رب بود
 کم زود سوی دگر پایہ دست
 میل توام رخت بمنزل کشید
 نیست مرا طاقت غم پیش ازین
 شربت خود باز بگیرم ز لب
 تشنہ دل از چشمہ حیوان روم

شاد کن این جان غم اندیش را   روئے نمانتظر خویش را
تختِ حال دل ریشم بخواں   یا مین آیا بر خویشم بخواں

از پدر آمدنِ شاهِ جہاں کیکاؤس

بر برادر چو گلِ نوبرِ سرو رواں

گشت زان موکب کاؤس شاه   سوے فریدون سریر و کلاه
آمد ز آبِ سرو و اگدشت   چشمه خورشید ز دریا گذشت
یافت خبر صاحب تاج و سریر   ز آمدن آلِ دُر دریا نظیر
تاج بسر کرد و بر آمد به تخت   تا نگرد همچو خودے راز بخت
گشت مہیا مہ ترتیب بار   چتر کشاد از دو طرف چتر دار
کرد زباں آوری دور باش   چشم زدن دیدہ بدر اُخراش
روے زمین از سپور مخ و تیغ   گشت پُراز بارقہ برق و میغ
گشت صفِ آراستہ تا چند میل   ز ابٹھی آدمی واسپ و پیل
پیش دویدند سُران و سپاہ   تالِب آب از پئے تعظیم شاه
پیش رکاب شہ مند نشین   جھہ نہادند بروے زمین
سیر نمودند بزیر عساک   تا بدر شاه نثار انگنان

بر در دہلیز شہ تاج بخش
 تحفہ آورده ہمہ کردہ راست
 پیشترک شد بر میں برده رُے
 شاہ برویش چو نظر کرد حست
 گرم فرو حست ز تخت بلبند
 داشت با گوش خودش تا بدیر
 با خودش از فرش با وزنگ بڑ
 گاہ ہمیش خواند بر عنم سپر
 گاہ ز پایش بکفت افشا ند خاک
 گاہ ز دیدہ بہ نثارش گرفت
 گاہ نظر بر رخ زیباش کرد
 گاہ بیک دیدہ شدش بہنہای
 چوں کہ دو افسر لوفا شد یکے
 پرسش از اندازہ و غایت گذشت
 از در دیگر سخن آغاز گشت
 شاہ بکاؤس کے آورده گوش
 جاے ادب دید و در آمد زرخش
 شد و وصف آراستہ از چپ و راست
 رفت زمین راز تو وضع بموسے
 دید در آل آئینہ خود را درست
 کرد با گوشش تن از حمبند
 سیر نشد چوں شود از عمر سیر
 تخت کیاں باز کیاں اسپر
 گاہ بو سید سرش را بہر
 کہ ز بنا گوش خویش کرد پاک
 گاہ دوبارہ بکنارش گرفت
 گاہ دل از مہر شکیباش کرد
 گاہ بچشم و گرش کرد جاے
 در تنق نور دو جا شد یکے
 حد نوازش ز نہایت گذشت
 فضل ز گنجینہ سہر باز گشت
 نکتہ بروں داد خداوند ہوش

گنج سخن باز کشاد از ضمیر
داو امانت با امانت پذیر
شاه پذیرفت بدل در گرفت
دزد گراندیشہ سخن برگرفت
جام طلب کرد و بچرت نشست
نے زے از خون عدو شست
از رخ فرخندہ این ہر دو کے
بلبلہ بلبل شدہ گل کرے
رہزن عشاق شد آواز چنگ
بادہ رواں گشت دران راہ تنگ
ہر چہ مجلس سنزل ترزدند
جملہ بستام شہ کشور زدند
بر در او مطرب فرخندہ فال
دور مباد از غزل وار غزال
با خوشی دل چو شود بادہ کش
زین غزلم گوش گرامیش خوش

عزل

بیان سایہ بیدست آب در سایہ
ازیں پس من جانان خوابیہ
کنون چو باد بیاید چید پیش از صبح
بگلشنے کہ رواں باشد آبے سایہ
بیانگ نوش گر ساقیم کند بیدار
چو خفتہ باشم دست خرابے سایہ
بسایہ خفتہ بدم دی کہ یار آمد و گفت
چو خفتہ کہ رسید آفتاب در سایہ
ہوستان منم امروز مجلسے و گلے
در آفتاب ہمہ ساقیان ہم از رخ خویژ
ہوای گرم تو نازک برں مر جانان
چو پایی بند شد جان در آفتاب گرد
سوز جانم و باز آفتاب در سایہ

فروغِ بومے تو تیز ست و نعت بر لبِ نثر
ز آفتابِ بزمِ آن شرابِ در سایہ
بگفتِ خسرو بکشاے زلفِ تائیند
حریتِ مطربِ چنگ و باجے سایہ

رفیقِ شاہِ کیومرثِ بتوزکِ عارض

بر شہِ مشرقِ بیکجا عرضِ این جوہرِ آں

روزِ دگر کرد چونا فِ جہاں	مشکِ شبِ از آہویِ مشرقِ ہماں
نا فِ جہاںِ مشکِ زینِ اسپر	باد شد آہوتگِ آں مشکِ بڑ
شاہِ شد از سیرتِ خودِ مشکِ سا	خونِ بسویِ صلحِ شدشِ ہمای
شمعِ دلِ ملکِ کیومرثِ شاہ	خلدہ اللہِ بجد و جاہ
خواند و رواں کرد بسویِ جدش	جدادِ ب کرد بڑوں از حدش
ہدیہِ زرِ بفتِ خطا و عراق	ہر یک از اں طاقتِ در آفاقِ طاقت
از خردِ اکسون و دگر پر نیاں	زیبِ تنِ تاجورانِ و کیاں
اسپِ ہمیں صلحِ لایتِ نورد	گاہِ تنگِ از بادِ بر آوردہ گرد
سختِ کما نماز مہِ نوسنہ	در خور زہِ کردنِ و نا کردہ زہ
سادہِ غلامانِ خطا و تار	مویِ شگافندہِ بشبِ روزگاہ
اشترِ پونیدہ و پولادِ پائے	کوہِ نمِ از تنِ کوہاںِ نمائے

جنس دگر ہر چہ تو ان بڑ نام
 ساختہ کردند ز ہر جنس صد
 داد بہتر اداہ کہ بر جد رساں
 دید کہ آن طفل و شے خرد سال
 تو زک آن عارض مستر اندرا
 ہر چہ ز کاؤس شنید از ہفت
 کاچہ دل شاہ بیاں مال مست
 دل نہ ز کیں کرد رو انم بہ تو
 تن بوفا گر چہ کہ حاشے نبود
 در نہ تو دانی کہ بشمشیر تیز
 ظاہر م از نقش خلائی گذشت
 ایں نہ خلاف تو پسندیدہ ام
 ماچو شوم با تو مخالف پوست
 جلوہ کم از ہمہ رو آن حمال
 دوست بود راہ بہ نیکی برد
 آرزو سے من کہ گذر بر تو کرد
 داچہ کسش نام نداند تمام
 وز درو یا قوت بروں از عدو
 خدمت من خدمتے خود رساں
 رمز بزرگان نشناسد سچاں
 خواند و تہی کرد نہاں حنا ز با
 پاسخ آنرا بہناں باز گفت
 رے مرا نیز ہماں در دل ست
 کار زو آورد کشتام بہ تو
 دل ز تمنائے تو خالی نبود
 کس نکند با پدر خود ستیز
 باطنم از حد و فاب رنگشت
 مصلحت ملک چناں دیدہ ام
 دشمن تو باز شناسم زدوست
 تازہ ہر آئینہ چہ ہمیں خیال
 دشمن از اندیشہ بد نگذرد
 مہر من ست ایں کہ اثر در تو کرد

پیشتر از جنبش این وارو گیر
 کلمه ز چه رود دست بر آن در شود
 در سبق ارشاه قدم پیش راند
 آدم اینک بهزاراں نیاز
 بود بے پرکشش شاه زمن
 من بدرشته بسرایم دواں
 لیک مرا پایہ نویافت پایے
 لیک خداوند سریر و کلاه
 مملکتش ضبط و جہاں زیر دست
 شرط چنان ست کہ در بحر دبر
 لیک سز و گرشہ دریا نشان
 شاه چو قانع شد ازین گفت و گو
 عارض دانا و کیومرث شاه
 زاب گذشتند و بسططاں شدند
 حال بگوش شہ کشور رسید
 رفت بر او رنگ سکندر شست
 با عیش و سرور بود مراد در ضمیر
 کین شرفم زود میسر شود
 این سبقت باور رقم باز خواند
 تا کنم این دیدہ بروے تو باز
 کآمدن از خود طسلی بیار من
 چون سپراں بر پدراں بگیاں
 گلہن نو بہ کہ بجنبہ ز جاے
 بود ہمہ وقت بر او رنگ شاه
 ہر چه کند باک نہ از ہر کہ ہست
 چشمہ کند بر لب دریا گذر
 بر سراں چشمہ شود در نشان
 کرد رواں عارض فرزانہ خے
 سوی شہ شرق گرفتند راہ
 چون گل و بلبل گلستاں شدند
 کز چمن آن میوہ دلبر رسید
 در صف سپاں سدیا حوج بست

چہتر برآمد زد و سو کیسره
 ساختہ شد مہینہ و میسرہ
 بار گہر داد کیانی درخت
 پیش تاوند بزرگان تخت
 فرسخ کشاوند تن بر زدند
 پردہ دہلیز بر آستین زدند
 ساختہ شد پرہ پیلان بست
 صفت خلیفہ تا دوسورہ بست
 مفرد گز بند کلا گز ہنسا د
 راست بہ پیرامن داخل ستا
 پایک ہندی معلق زنی
 در صف خود گشت بہ تیغ فگنی
 شمشیر تیغ فلک تاب گشت
 چشمہ خورشید ز سہم آب گشت
 گر گئے زو بسر تیغ پر
 کار گزاراں ہمہ رفتند پیش
 پیش عنان بانگ روار وزوند
 سکہ نوبر درم نوزوند
 رفت خراماں ملک ارجمند
 مادرد دہلیز بہ پشت سمت
 چشم چو برگلشن بختش فتاد
 گشت پیادہ چو گل از پشت باد
 روسے چو گل سود بہ پشت زمین
 گشت زمین پر سمن و یاسمین
 آمد از او رنگ بزرگی مسرود
 دست بگل در زد و گفتش درود
 برد و بیالاسے سریرش نشاند
 وز قرہ بر ماہ گہرے فشانند
 خون خودش دید بجاں در کشید
 خون خود از دیدہ رواں بر کشید

کرد چو نوزش بدل دیدہ جلے   گاہ سرش بوسہ زدو گاہ پلے
 مہر جگر گوشہ ز سر تازہ کرد   جنبش خوں راز حسب گرتازہ کرد
 گاہ ز رحمت بکنارش گرفت   وز سرتاپا بنارشش گرفت
 گاہ بیا قوت لبش داشت ہوش   کرد پراز لولو سے ناسفہ گوش
 روسے و را آئینہ ملک خواند   آئینہ را بر سر زانو نشاند
 دید ازاں گوہر نیکی سے خویش   ز آئینہ زانو سے خود روسے خویش
 بس کہ مبارک نظر تاجور   ماند بہ نطنارہ لولو سے تر
 دیدہ زمانے ز رخس بر نکرد   میل بآئیندہ دیگر نکرد
 درخ آں دیدہ ہی دید شاہ   ہیج نمی کرد بعارض نگاہ
 عارض از آئین ادب پروری   بود کمر بستہ بخدمت گرمی
 تا نظر شاہ بر آں سو سے تافت   خدمت عارض محل عرض یافت
 تحفہ شاپانہ کہ با خویش برد   کرد نمودار و بخازن سپرد
 ہدیہ چوارہ بکراں برد رخت   گشت سخن تازہ ز اسرار تخت
 مرد خرد مند پسندیدہ ہوش   ریخت ز لب ہرچہ در آمد بگوش
 شاہ براں مردہ شادی فزای   ہیج بگنجید ز شادی بجای
 داو بعارض ز قباہ سے خاں   نادرہ چرخنی ہمہ ز رخلاص

داد بشتهزاده کیو مرثا نمیز
 یافت چندین کمر از درد لعل
 پیل بسے زیر عساری زر
 وعده چنان رفت که فردا نگاه
 منزل سعیدین شود برج تخت
 از دو طرف بخت مطرف شود
 گشت مقرر چو قرار می چنان
 خرم و خوش عارض و فرزند شاه
 حال نمودند بدارای ملک
 کار که اقبال خداوند خواست
 وعده بفرود است ملاقات را
 شاه بفرمود بفرمانبران
 از تخت و خدمتی و یادگار
 کا نچه بساید همه یکجا کنند
 کار چو بر کار گزاراں گذاشت
 جام همی خواست ز ساقی بدم
 ساغر خور چون بزین داد لطف
 تحفه آن ملک ز بهر گونه چسینز
 دشت نوردان بر زب لعل
 بار عمار می همس گنج و گهر
 جنبش خورشید شود سوک ماه
 مجمع بحرین شود روس بخت
 وز دو طرف تخت مشرف شود
 سکه چوزر شد ز عیاری چنان
 باز نوشتند سوکے خانہ راہ
 کاب و را فرود بدریای ملک
 شد همه ز اقبال خداوند راست
 ساخته شد رسم مراعات را
 ساختن برگ و نوالے گراں
 گوهر و یاقوت ز بهر نشار
 جمله بترتیب مهیا کنند
 خود می و شادی و طرب نشست
 تا فلک از دور فرو برد جام
 کرد پراز دوز قح شب بگفت

ساقی خورشید و شش و ماه چہر
 شاہ زہرے کہ بگفت ہر گرفت
 جام بھی داد بخورشید و ماہ
 زخمہ دستاؤں کہ بھی کند تا
 مجلسے از حسد بریں تازہ کرد
 تا بدش بادہ خوش باد نوش
 این عنزلم گرچہ ندارد محل
 دور بھی کر دچومہ بر سپہر
 جام زگفت در دور گوہر گرفت
 زہرہ بھی رفت ز دورش برا
 بود از دور رگ جاں خارفا
 شاہ ز طوبی فلک آوازہ کرد
 نغمہ ظنور نشاطش بگوشش
 مشکل من از کوش گشت حل

عنزل

وہ کہ اگر روے تو در نظر آید مرا
 بستت این دلم باد گراش منبند
 روے نہا شد ز اشک چہرہ من تا ہنوز
 خون مرا آب کرد گریہ کہ در خدمت
 دل بشنیدم کہ دوش لعل تو بوسید و مر
 جان من آن روز رفت کم زنت آسپیش
 سینہ خسرو زنت آئینہ زنگ خورد
 پیش ز خورشید ماہ رو نمناید مرا
 کاش کہ باد گیراں دل نکشاید مرا
 از تو سپہ خونا بہار و نمناید مرا
 پیشتر از من دود، سیچ نیاید مرا
 پیش چنین مروے زیت نشاید مرا
 یارب کایں روز پیش پیش نیاید مرا
 مصقلہ وصل کوتا بزد اید مرا

اتصالِ مہ و خورشیدِ قرآنِ سعیدین

چرخِ گزانت بگردِ سرایشاں گزراں

گشت چو دریاے پہر آبگوں	داد رواں چشمہ خود را بروں
کشتی مہ سوئے کراں ساز کرد	چشمہ خورشید بد و باز کرد
شب کہ کبک داشت در شاہوا	کرد براں چشمہ و کشتی نثار
شاہ در آں ناحیہ کاؤل نشست	دشکے دید درونگ دست
از چپ و از راست نظر بر گماشت	تخت دو جہت مسافت نداشت
شہ زبرد دست عوض کوچ کرد	سوسے فرود دست بر آورد کرد
پیشترک شد قدرے ز اں سواد	نصب علم را رستم فتح داد
دور سر پرده ستارہ ساسے	بر لب آب سر و شد بپاسے
در محلے کاب رواں تنگ بود	گر چه کہ پیناش بفرسنگ بود
تا بکہ عبرہ اں شاہ مشرق	زود ترے سیر نماید چو برق
تا جو رآں سوی خود از جای خویش	آمدہ بد پیشتر از شاہ پیش
کرد سر پرده مقابل بلبند	مستظر دیدن اں ارجمند
شاہ ہمہ روز متاعے کہ خواست	جملہ بتربیب ہی کرور است

روز چو آخز شد و گر ما گذشت
چشمہ خور خواست ز دیا گذشت
تا جو شرق بر آہنگ آب
کرد طلب کشتی گردوں شتاب
پیش کشیدند ہستی شگرت
سدرہ و طوبی بجل کرہ صرف

صفت کشتی و دریا بمیان کشتی

موج دریائے کہ رفتہ ز کراں تا کراں

ساختہ از حکمت کار آگماں
خانہ گردندہ بگردہاں
ناورہ حکم خدائے حکیم
خانہ رواں خانگیانش مقیم
اہل سفر را ہمہ بروے گذر
ہمراہ او ساکن واد در سفر
گاہ روشش ہمراہ او گشتہ آب
آبلہ در پاشش شدہ از حباب
جاریہ ہند ز باننش سلیم
حائل چندیں بچہ پس کن عقیم
عکس کہ بنمود باب اندرون
کشتی خصم ست کہ بینی نگوں
ماہ رسن بستہ چو دلو استوا
یافتہ در حنائہ ماہی سترا
ماہ نوے کمال وی از سال حوا
یک مدہ نو گشتہ بدہ سال راست
گشتہ کہ سیر ملاشش زبوں
عکس ہلال ست باب اندرون
صورت آل تختہ کہ بدبے بہا
عین چو ابرو شدہ بر چشمہا

لیک جزیں فرق ندانم کنوں
 ابرو سے اودا دہ بہر چشم نور
 ہچو کماں پر خم و تیر از میاں
 راہ نخواہد بہدارا شدن
 او برسد تیر فلک را با وج
 تیر درو گر چہ کہ پیش آنگند
 پیشتر از مرغ پر و در کشاد
 وقت دو منزل بد سے بل دو چند
 بستہ بزنجیر مسلسل دراز
 یک زدن چشم کہ بینیش پیش
 بر پرواز جاسے نہ جنبیدنی
 ہچو کلنگاں ہوا سر شراز
 مرغ کہ آں از پر چو ہیں پرد
 ہر طرفش رہ بشتابے گر
 از تگ طوقاں شکنش در شتاب
 گرچہ زور یا گذرد بیش دم
 دیدہ شب در روز بے گرم سُر

کوست سہرا فراختہ ابرنگوں
 چشمہ باز ابرو سے نیکوش دور
 تیر ستاد ست و کمانش رُزاں
 راست چو تیر سے بگدرا شدن
 تیر بہ تیرشش نرسد گاہ موج
 پس قدمش گرچہ کہ پیش آنگند
 پیشتر از باد رود روز باد
 بار سن و سلسلہ و تختہ بند
 بحر دال زوشده زنجیر ساز
 تا بزنی چشم نہ بینیش پیش
 نیست دریں ہیچ پرا نیدنی
 پر چو حواہل زد و سوکروہ باز
 طرفہ بود لیک نہ چندیں پرد
 ہر قدمش سیر بر آب دگر
 معجز نوح آمدہ بر رو سے آب
 آب نباشد مگر شش تا کم
 رفتہ بہر سوز پے آب خورد